THE DAILY HEBREW JOURNAL

H. Winberg, Pres. & Gen. Mgr.
The Only Daily Jewish Newspaper in the Province of Ontario
• PUBLISHED BY •
— CANADIAN JEWISH PUBLISHING CO., Ltd. —
251 - 253 Queen Street West — Telephone Adelaide 3987
Subscription Rates — $5.00 Per Year
Single Copy — 2 Cents

Entered as Second Class Mail Matter at C. P. O. Toronto Ontario
January 22nd. 1913.

וואס איז מכה ארץ ישראל

דער שלום מיט טערקיי ווערט אלץ מעהר אפגעלעגט. אין אנהויב האט מען געגלויבט, אז ארום יאנואר וועלען פארעפענטליכט ווערען די פריעדענס-באדינגונגען. אבער ווייטער ווי געהיימע פארהאנדלונגען איז עס דערווייל ניט געגאנגען.

הונג. אין וויכטיגע פאסירונגען קומען יעצט פאר אין טערקיי. וואו עס

און אין די לעצטע טעג האט די זאך אנגעהויבען גאר אן אנדער ווענדונג. אין וויכטיגע פאסירונגען קומען יעצט פאר אין דער טערקיי, וואו עס געפינט זיך יעצט א גרויסער אליאירטער פלאט, גרייט צו רעדען איהר שפראך. צוליעב די לעצטע פאסירונגען אין קאנסטאנטינאפאל און אנדערע געגענדען פון דער טערקיי.

און די לאגע אין דער טערקיי, וועלכע איז דערווייל נאך גאנץ פארנעבעלט, האט צו באקומען א נייע סעגנואציע. דורך דעם וואס פרינץ פייזאל, וועלכער האט לעצטענס פון זיך געלאזט אזוי פיעל הערען, איז פון דעם סירישען קאנגרעס פראקלאמירט געווארען אלס קעניג פון סיריען. פאלעסטינא אריינגערעכענט.

מיט דיעזער ערקלעהרונג האבען אלזא די אראבער דורכגעפיהרט דאס, וואס זיי האבען שוין א לאנגע צייט געוואלט. באהעפטען פאלעסטינא צו סיריען. און די אראבישע דעמאנסטראציעס געגען א אידישער ארץ ישראל זענען בלויז געוועזען א סימפטאם פון דער יעצטיגער פראקלאמירונג.

די לעצטע געשעהענישען אין דער געוועזענער טערקישער מלוכה, האבען פאר אונז באקומען ניט נאר אן אלגעמיינעם אינטערעס, נאר אויך א ספעציעל אידישען.

דערווייל איז נאך ניט באוואוסט וואס ענגלאנדס שטעלונג וועט זיין בנוגע דיעזער אראבישער נאציאנאלער שטרעבונג. אבער וואס איז מכה ארץ ישראל, מכה א אידישער פאלעסטינא, — דיעזע פראגע שטעלט זיך פון זיך אליין, אין באטראכט פון די לעצטע פאסירונגען, וועלכע קומען יעצט פאר אין ארום דער טערקיי.

דער ערשטער דורכפאל שטעלט זיי ניט צופריעדען

דער ערשטער דורכפאל, וואס די היגע שטאדט טאטעס האבען געמאכט מיט וועלען רודף'ן די אידישע און אנדערע פרעמדע שפראכען, שטעלט זיי ניט צופריעדען.

האבען זיי אנגעהויבען צו שפיעלען מעשה חוזק. ווילען זיי עס דורכפיהרען ביז'ן סוף. אבוואהל זיי ווייסען אז דאס איז דער גרעסטער אונזין און זיי פארשטעהען גאנץ גוט, אז די בריטישע אימפעריע איז גאנץ וועניג אויסגעשטעלט צו געפאהר, טאמער געפינט זיך חלילה ערגען א אידישע שילד אויף א טאראנטאר גאס.

ווען דער איינציגער שטאדטישער געזעצליכער בעל יועץ, האט ערקלעהרט, אז אזא זאך ווי פארבאטען די פרעמדע שפראכען, איז ניט אין דער יוריסדיקציע פון דער שטאדט פארוואלטונג, זוכען זיי יעצט דורך דער "לעדזשיסלייטשור" דורכצופיהרען אזא געזעצגעבונג, אבי צו ראטעווען די "קאנטרי".

אזוי האנדלען די שטאדט-טאטעס פון יאהר 1920, וועלכע ווילען שלאגען דעם רעקארד געגען אלע אנדערע "סיטי קאונסילס" וועלכע מיר האבען נאר פארמאגט. זייט טאראנטא איז אינקארפארירט געווארען אלס א שטאדט.

צופיעל פראגרעסיוו זייען קיינמאל אונזערע קאונסילס ניט געוועזען, אבער מען מוז צוגעבען אז אין הלכות רעאקציע און פינסטערניש און נארישען פאטריאטיזם, פארדיענט דער קאונסיל פון יאהר 1920 דעם ערשטען פרייז.

א שאד נאר, וואס דער דינאמיט מיליאנער נאבעל האט ניט געלאזען קיין פאנד, פאר וועלכען פרייזען זאלען געטיילט ווערען צו אזעלכע חכמים ווי די קאונ'ס און זייער גלייכען.

ערוועהלט היינט פארטרעטער

פיעלע אידישע ארגאניזאציעס און פאראיינען, וועלען זיך היינט פארזאמלען צו זייערע שטענדיגע פארזאמלונגען.

צו איהר האט באקומען ספעציעלע איינלאדונגס-בריעף אדער ניט, אבער ביי יעדער פארזאמלונג מוז געהאנדעלט ווערען וועגען פארטרעטער צו דער אלגעמיינער בעראטונג, וועלכע וועט פארקומען אין א וואך ארום. אין די אינטערעסען פון דעם מיליאן דאלאר קעמפיין פאר די אידישע מלחמה קרבנות.

די צייט, וואס איז פארבליבען צום קעמפיין איז א גאנץ קורצע, און די געבליבענע צייט מוז דארום פארווענדעט ווערען מיט די בעסטע רעזולטאטען — זעהט זשע אז אייער ארגאניזאציע שוהל אדער פאראיין זאל היינט ניט פארנאכלעסיגען צו ערוועהלען פארטרעטער צו דער קאנפערענץ פון קומענדען זונטאג.

זאלען עס די מיטגליעדער פון יעדער ארגאניזאציע וועלכע וועלען זיך היינט פארזאמלען. אין זינען האבען.

דאס פארבילד

(צום צווייטען יאהרצייט פון יחיאל טשלענאוו).

פון דר. שמריהו לעווין.

וויט פון זיין משפחה און זייגע פיעלע פריינד, וויט פון דעם קרייז פון זיין פיעלזייטיגער און פארבענרייכער ווירקונג האט אויסגעהויכט זיין לעצטען אטהעם דער חבר פיהרער יחיאל טשלענאוו אין א פרעמדען לאנד אין מערב, אין דעם מאמענט ווען עס האט אנגעהויבען אויפגעהן פאר אונז א ליכטיגע זון פון מזרח. די ענדערונגען אין דער וועלט לאגע וועלכע האבען אריבערגעטראגען דעם שווער פונקט פון דער ציוניסטישער באוועגונג אין א נייעם ארט, האבען איהם געצוואונגען צו פערלאזען זיין סביבה און פארוואגעלט צו ווערען צום נייעם צענטער, וועלכער האט זיך דאמאלס געהאלטען אין אויסבויען און האט פערלאנגט א נאהענטע און גוטע השגחה פון די וואס זייגען געווען פעראנטווארטליך פארן שיקזאל פון דער באוועגונג. די פעראנטווארטליכע ארבייטער האבען שוין דאמאלס געפיהלט אז עס קומט א גרויסע שעה פארן ציוניסטישען געדאנק, אז זיי מוזען זיך קאנצענטרירען אויף איין פלאץ און ארבייטען צוזאמען פאר דעם גרויסען ציעל, אבער צוליעב אויסערליכע שטערונגען האבען זיי ניט געהאט די מעגליכקייט צו ערפילען אט די פליכט. זיי האבען ניט געהאט די פרייע ברירה און זייגען געווען געצוואונגען צו בלייבען צושיידט. דאס איז געווען א גרויסע טראגעדיע, וועלכע ציהט זיך נאך ביז היינט און וועלכע האט ניט איהר גלייכען ביי קיין אנדער פאלק. עס איז אמת, אז אויך אנדערע אונטערדריקטע פעלקער זייגען צושיידט געווארען אין דער צייט פון דער מלחמה. אויך אויף אנדערע פעלקער האט די מלחמה ארויפגעצוואונגען א ברודער קריעג אין בוכשטעבליכען זין. אבער אזוי באלד ווי מען האט אנערקענט די בעפרייאונג פון אזעלכע פעלקער, אזוי גיך ווי עס איז בעשלאסען געווארען צו געבען זיי דאס רעכט אויף אן אויטאנאמע נאציאנאלע עקזיסטענץ, האבען באלד אויפגעהערט אלע בעשרענקונגען וואס זייגען געשטאנען אין וועג פון דער פעראייניגונג פון זייערע צוזאווארפענע טיילען. זייערע צוזאווארפענע טיילען האבען באלד געהאט די מעגליכקייט זיך צו פאראייניגען מיט זייער פאלקסטום נאך אידער זיי האבען געקענט צוריקקומען אין זייער בעפרייט לאנד. זייער צורייסענקייט האט באלד אנגעהויבען גאנץ ווערען, זייערע וואונדען האבען אנגעהויבען פערהיילט ווערען. אונזער הייל אבער איז נאך ניט געקומען, אונזער צושפליטערונג שטעהט נאך אויף איין ארט, און מיר זייגען נאך אלץ צושיידט און צוטיילט, לויט אונזערע פארשיעדענע פאספארטען. איך בעקלאג זיך ניט און קום ניט מיט בעשולדיגונגען. איך בעטאן בלויז די טרויעריגע לאגע ווי זי איז, און וועלכע איז געווען דאפעלט שלעכט אין דער צייט ווען טשלענאוו האט זיך צייטווייליג באזעצט אויף דעם פלאץ פון דעם נייעם צענטער. מיר זייגט אז אפילו אין אונזערע אייגענע רייהען, זייגען אויך פאראן פיעלע וואס בעגרייפען ניט די גאנצע טיעפקייט פון אט דער טראגעדיע און שעצען ניט גענוג אפ איהר נעגאטיווע ווירקונג אין אונזער אייגענער מחנה. ניט נאר ווערען מיר פון אויסען באטראכט אלס א צוטיילט פאלק, אלס א צוריבען פאלק נאר אפילו אין געוויסע קרייזען וועלכע בעטייליגען זיך אין אונזער ציוניסטישער ארבייט הערשט דיעזע אנזיכט און ברענגט אן אינערליכען חורבן.

ווען דער בארימטער רוסישער סאטיריקער סלאטיקאוו האט דורך א קורצען ביישפיעל געוואלט אנווייזען אויף די גאנצע צופעלטקייט פון דער רוסישער רעגירונגס סיסטעם האט ער אויסגעפונען די דריי זאכען פון וועלכע דער רוסישער מענש איז צוזאמענגעשטעלט: א נשמה א גוף און א פאספארט. די נשמה איז ניט זעהר וויכטיג, דאס הייסט, מען קען זיין א רוס אויך אהן איהר, ווייל ער האט אליין געטראפען א סך מענשען וואס האבען גאר קיין נשמה נים. אהן א גוף קאן מען שוין נאטירליך זיך ניט בעגעהן. אבער נאך וויכטיגער פון דעם גוף איז דער פאספארט. א מענש אהן א פאספארט — דאס קאן מען זיך גאר ניט אויסמאהלען. אזוי האט סאלטיקאוו געשריבען אין איינער פון די פינסטערע פעריאדען פון'ם רעזשים פון טיראני אין רוסלאנד. ער האט זעלבסט ניט געוואוסט אז זיינע ווערטער זייגען א שטיק נבואה. אויף שפעטער, אז עס וועט אמאל קומען א צייט ווען מען וועט רעדען מיט גרוים פייערליכקייט וועגען בעפרייאונג און פרייהייט, וועגען דעם עקזיסטענץ רעכט פון קליינע נאציאנען, וועגען זייער רעכט אויף אונאבהענגיגקייט, און אז עס וועט דאן קומען דאס אלטע ליידענדע פאלק און וועט פארלייגען זיינע תביעות פאר דעם העכסטען גריכט און וועט מאהנען זיין עקזיסטענץ רעכט, און קודם כל זיין אייניגקייטס רעכט, גרונד רעכט זיך צו פיהלען אלס א בעזונדער פאלק, וועט מען איהם ענטפערען אז מען הערט זיך ניט צו צום אפקלאנג פון א צואווייטאגטער נשמה, אז מען רעכענט זיך ניט מיט נשמה-געפיהלען — — ווייז אונז דיין פאספארט, דעם איינציגען ריכטיגען בעווייז לויט וועלכען מען קאן אונטערשיידען צווישען מענש און מענש און צווישען פאלק און פאלק.

איך בין אביסעל אוועק אן דער זייט, איך האב אבער ניט געקאנט פארביילאווען אונבעריהרט אט די טיעפע טראגעדיע אין דעם מאמענט ווען איך האב געוואלט זיך פארשטעלען דעם גייסט צושטאנד פון דעם גרויסען ארבייטער, וועלכער האט געווידמעט זיין גאנץ לעבען צו דער בעפרייאונגס אידעע, און איז פערוואגעלט געווארען אין א נייעם ארט גראד אין דער צייט ווען דער פאספארט האט ערדייכט זיין העכסטע הערשאפט. איך גלויב אז אט דער צושטאנד האט שווער געדריקט אויף דעם עדעלען טשלענאוו, אויף דעם מאן מיט דעם פיינעם חוש, מיט דער הארמאנישער זעעלע און האט איהם פארביטערט זייגע לעצטע טעג.

און דאך האט ער זיך געפיהלט גליקליך דערמיט וואס ער איז געווען צווישען די וועניגע וועלכע האבען זוכה געווען צו שטעהן אויף דער שפיצע פון אונזער פרייהייטס בעוועגונג אין דעם גרויסען מאמענט, פון וועלכען אונזער גאנצע צוקונפט הענגט אב. ער האט זיך בעטראכט גליקליך וואס ער האט זוכה געווען צו זעהן דעם ערשטען שריט פון אונזער באפרייאונג. צו פרייהייט. קאן וועלען מיר אויך האבען די מעגליכקייט צו שטעלען א פאסענדען אנדענק פאר אונזער גרויסען חבר, וועלכער האט אונז פארלאזען אין א צייט ווען זיין בעטייליגונג אין דער אויפלעבונגס ארבייט איז געווען אזוי נויטיג אזוי הילפרייך, אזוי פרוכטבאר.

און כדי צו שטעלען אן אנדענק פאר יחיאל טשלענאוו וועלען מיר מוזען אנקומען צו א גרויסען קינסטלער. באלד נאך זיין טויט האבען פון מיין פעדער זיך ארויסגעכאפט עטליכע ווערטער. איך האב געשריבען: עס איז ליכט צו מאהלען א מענשען וועלכער שטעהט מעהר אין שאטען ווי אין זון. די שאטטען זייטען ברענגען ארויס בולט די ליכטיגע פונקטען. עס איז אבער שווער צו מאהלען א מענשען וועלכער איז געווען אין גאנצען זון, וועלכער האט כמעט קיינע שאטען זייטען ניט געהאט. דו זוכסט עפעס פעהלערס, עפעס איבעריגעס און געפינסט ניט. און דו ווייסט ניט וואס צו בעלייכטען און וואס צו שאטירען, דו ווייסט ניט וואס צו בעטאנען, וואס ארויסצוברענגען. דו ווייסט ניט וועלכען צוג פון זיין כאראקטער ארויסצוהייבען, וועלכער אייגענשאפט צו געבען דעם פארצוג, ווייל די געפינסט איהם אזוי אויסגעטאקט, אזוי הארמאניש אין אלע זייגע אייגענשאפטען און זיטען. ווי ער וואלט מיט בעזונדערער מיה זיי געשליפען נאכאנאנד און זיי געהאלטען אין געגויער הארמאנישער מאס, כדי צו פארמיידען קנאה אין זיין אייגענער נשמה. אום צו מאהלען אזא מענשען דארף מען א וואונדערבארען קינסטלער, אזעלכען וואס פארשטעהט דעם סוד פון דעם אייגענטליכען צויבער פון א הארמאנישער נשמה. ניט פאר מיר איז אזא ארבייט. און איצט, ווען עס איז שוין אוועק דאס צווייטע יאהר נאך זיין טויט, און עס האט זיך אביסעל געשטילט דער שטעכענדער שמערץ איבער דעם אונשעצבארען פערלוסט, שטעל איך מיר פאר אין מיין זכרון דאס בילד פון אונזער פיהרענדען חבר. איך באטראכט עס נעגוי און זוך ארייגצודרינגען אין דעם סוד פון זיין צויבער, און זיך זעלבסט קלאהר מאכען דעם קוואל פון זיין איינפלוס אויף זיין סביבה, און איך געפין אויך איצט אז די הויפט אייגענשאפט פון יחיאל טשלענאוו איז געווען זיין אייגענטימליכע זעעלישע הארמאניע, אזא הארמאניע איבערראשט ניט, פינקעלט ניט, גלאנצט ניט, נאר ווייזט זיך ארויס ביסלעכווייז, אבער נאכדעם ווי זי האט זיך בעוויזען געהט זי קיינמאל ניט אונטער.

איך וועל נעהמען נאר איין ביישפיעל די מחלוקת צווישען די "פראקטישע" און די "פאליטישע" אין דער ציוניסטישער באוועגונג. א מחלוקה וואס נאר נאאיווע מענשען גלויבען אז זי איז שוין אין גאנצען פארשוואונדען. פאר מיר איז עס קלאהר, אז אט די מחלוקה וועט זיך נאך לאזען דערפיהלען אין אונזער באוועגונג אפילו נאך דעם ווי מיר וועלען שוין שטעהן אין דער ארבייט פון פערווירקליכונג. ווייל זי קומט ארויס ניט פון פערשיעדענע אנזיכטען וועגען דער פראגע פון די מיטלען מיט וועלכע מיר דארפען זיך בענוצען כדי צו ערייכען דעם הויפט ציעל, נאר פון פערשיעדענע וועלט אנשויאונגען וועגען דעם וועזען פון דער נאציאנאלער בעוועגונג. מיר זייגען געוואוינט איינצוטיילען דעם ציוניזם אין בעשטימטע פעריאדען. מיר זאגען אז פריהער איז געקומען די "חבת ציון" בעוועגונג פון וועלכער עס איז ארויס די פראקטישע שטרעמונג און נאכדעם איז געקומען דער "ציוניזם" און האט אויסגעטראטען א וועג פאר דער פאליטישער ריכטונג, און בכן איז יעדער וואס האט מיטגעמאכט די ענטוויקלונג פון "חבת ציון" חשוד אלס "פראקטישער", און יעדער וואס איז צוגעשטאנען צו דער בעוועגונג אין איהר צווייטער ציוניסטישער פעריאדע איז זיכער א גוטער "פאליטישער". אבער אזוי לערענט מען היסטאריע בלויז מיט הדר איינגלאף. דער אמת איז אז יעדער וואס קען די ענטוויקלונג פון חבת ציון, איהר אינהאלט, איהרע בעשטרעבונגען און די זעעלישע שטימונג פון איהרע פיהרער, דער מוז צוגעבען אז דאס פאליטישע שטרעבען האט פארנומען אין דער חבת ציון באוועגונג א ניט קלענערען פלאץ ווי אין דער ציוניסטישער בעוועגונג. די "חובבי ציון" האבען קיינמאל ניט ארויסגעלאזען פון אויג דעם אידישען שטאאט, ניט וועניגער ווי די געשווארענע "פאליטישע". דיעזער פאקט קאן בעוויזען ווערען זעהר קלאהר פון דער ליטעראטור און פון די פראטאקאלען פון די פערשיעדענע קאנפערענצען אין דער חבת ציון פעריאדע. די מחלוקת צווישען די פראקטישע און די פאליטישע האט זיך ניט געדרעהט ארום דער שטרעבונג צו א פרייען זעלבסטשטענדיגען אידישען שטאאט. די שטרעבונג האט געהערט גלייך צו ביידע צדדים זייט די אויפלעבונגס בעוועגונג האט אויפגעשפראצט. די סיבה פון דער מחלוקת איז א פיעל טיפערע. זי ליגט אין דער פערשיעדענהייט פון די וועלט-אנשויאונגען, וועלכע האבען אונז געבראכט צו דעם גרונד געדאנק פון דעם ציוניזם, און מיר שיינט אז מען קאן רעדען גאנץ אפען וועגען דיעזער פרינציפיעלער פראגע. עס זייגען פאראן ציוניסטען וואס זייגען געקומען צו זייער ציוניזם פון א פולער קלאר בעשטימטער העבראאיש אריענטאלישער וועלט אנשויאונג, און וועלכע האבען בעטראכט דעם ציוניסטישען געדאנק אלס דעם העכסטען פונקט פון זייער גאנצער נאציאנאלער ענטוויקלונג. דער ציוניזם איז פאר זיי געווען בלויז אן איבערגאנג פון אן אבנארמאלען צושטאנד פון בעדריקונגען וועלכע שטערען די נאטירליכע ענטוויקלונג צו בעדינגונגען וועלכע העלפען איהר. דער פאליטישער מאמענט איז פאר זיי נאטירליך געווען וויכטיג. אבער בלויז אלס א מאמענט וואס מיט איהם אליין קאן מען זיך בשום אופן ניט צופריעדענשטעלען. זיי האבען אויך מודה געווען אז דער פאליטישער מאמענט איז נויטיג פאר דער נאציאנאלער אויפלעבונג, ווי לופט צום אטהעמען, אבער דער עיקר איז פאר זיי געווען דאס אטהעמען און ניט די לופט. און עס זייגען פאראן ציוניסטען וועלכע זייגען געקומען פון מערב, פון מערב ניט אין געאגראפישען זינן, איידער זיי זייגען געקומען צום ציוניזם איז די עקזיסטירענדע אידישע וועלט געווען פאר זיי א פארזיגעלטעס בוך. זיי האבען ניט בעגריפען זיין אינהאלט און זיך ניט געקימערט וועגען זיין ענטוויקלונג. פאר זיי איז די ציוניסטישע אידעע געווארען ניט לופט צום אטהעמען, נאר דאס אטהעמען זעלבסט. ביז'ן ציוניזם איז גארניט געווען. ערשט מיט'ן ציוניזם הויבט זיך אן א נייער לעבען. דער ציוניזם וועט אריינבלאזען א נשמה אין דעם אידישען פאלק. ער וועט מאכען די אידען צום פאלק אויף איין מאל. דער ציוניזם וועט ניט אויפהאלטען די עקזיסטענץ פון דעם אידישען פאלק, נאר ער וועט איהם שאפען אן עקזיסטענץ. דאס איז דער הויפט אונטערשיעד צווישען די צוויי ריכטונגען און אלע מיינונגס פערשיעדענהייטען צווישען די "פראקטישע" און די "פאליטישע" שטאמען בלויז דערפון און ניט פון קיין שום אנדער זאך.

און ווען מיר זוכען א ביישפיעל צו בעווייזען די ריכטיגקייט פון דיעזען בליק איבער דעם קוואל פון די מיינונגס פערשיעדענהייטען, דארפען מיר ניט נעהמען קיין אנדער מענשען ווי נאר יחיאל טשלענאוו. אין קיין שום אנדערען ציוניסט האבען דאס "פראקטישע" און דאס "פאליטישע" זיך פערשמאלצען אזוי אבסאלוט הארמאניש ווי אין טשלענאוו'ן. אזוי ווייט, אז ער האט קיינמאל ניט געוואוסט פון קיין אינערען קאמף אין זיין ציוניזם און עס איז איהם קיינמאל ניט קשה געווען מיט וועלכען צד ער זאל האלטען. ווייל אין דער פראגע האבען פאר איהם ניט עקזיסטירט קיין צדדים. איינער פון די גרינדער פון די "בני ציון" אין דעם אנפאנג פון דער "חבת ציון" פעריאדע, איז ער געגאנגען זיין וועג גראד און איז געווארען איינער פון די הויפט זיילען אויך אין דער ציוניסטישער בעוועגונג. פאר זיינע אויגען איז תמיד געשטאנען די אויפלעבונג פון פאלק אין איהר פולען אומפאנג. ער האט ניט פאנאנדער געטיילט צווישען דעם קולטורעלען און דעם פאליטישען פראבלעם. ער האט ניט געזעהן קיין גרענעץ ליניען צווישען די גלות לענדער און ארץ ישראל, ער האט ניט אבגעשעצט די צוקונפט פון אונזער פארגאנגענהייט, ער האט זיך ניט פערלאזען אויף נסים, נאר ער האט געגלויבט אין דער שאפונגס קראפט פון דעם פאלק, אין דיעזען אונאויסשעפליכען קוואל, וועלכער האט אונז דערהאלטען אין אונזער לאנגען גלות.

די מיינונגס פערשיעדענהייטען וועלען ניט פערשווינדען פלוצלונג. אויף'ן וועג געפינען די סינטעזע. פיעלע פון די ציו- פון דער ממשותדיגער ארבייט וועט זיך ניסטען וואס שטעהען איצט אין בעזונדערע לאגערען וועלען איינזעהען זייער טעות — דאן וועלען די בויער מיט בעזונדערס טיעפער דאנקבארקייט געדענקען זייער חבר און פיהרער יחיאל טשלענאוו וועלכער האט געפונען די אלגעמיינע פאהן און האט זי געטראגען זיין גאנץ לעבען אין ריינקייט און קדושה.

און ער וועט פאר אונז אויך זיין דאס פארבילד פון הארמאניע אין אונזער בעוועגונג.

(העלם)

די לאגע פון די אידען אין טערקיי

א סך הכל פון דעם באריכט צו דער דזשאינט דיסטריביושאן קאמיטע.

פון רבי א. טייטעלבוים.

אין פערלויף פון דער גאנצער מלחמה איז אונז אויסגעקומען זעהר וועניג צו הערען וועגען דער לאגע פון די עטליכע הונדערט טויזענד אידען וואס געפינען זיך אין טערקיי.

אפטע באריכטען פלעגען אנקומען בלויז פון פאלעסטינא, וואו עס איז אנגעגאנגען די ווירקליכע מלחמה, אבער דער גורל פון די אידען וואס זענען געבליבען אין קאנסטאנטינאפאל און די אנדערע טערקישע שטעדט, וואס האבען די פאקטישע מלחמה ניט געזעהען איז געבליבען א רעטעניש פאר אונז. דער ערשטער באריכט וואס קומט אן פון דארטען איז דער באריכט פון רבי טייטעלבוים, דעם ספעציעלען שליח, וועלכען די דזשאינט דיסטריביושאן קאמיטע האט אהין געשיקט. זייענדיג א מיטגליעד פון דער אמעריקאנער נייער איסט קאמישען האט רבי טייטעלבוים געהאט די מעגליכקייט נעגוי צו באקענען זיך מיט דער לאגע. אין זיין באריכט ברענגט אונז די ערשטע פאקטען וועגען דעם צושטאנד פון די אידען אין די גרעסערע שטעדט אין דער טערקישער אימפעריע.

די אידען אין קאנסטאנטינאפאל

פאר דער מלחמה האט קאנסטאנטינאפאל געהאט א בעפעלקערונג פון ארום 80 טויזענד אידען, פון זיי 70 טויזענד ספרדים און 10 טויזענד אשכנזים. פון דער גאנצער אידישער בעפעלקערונג זענען בלויז א צעהן טויזענד אידען אנגענאנגען אלס פארמגליך. די איבריגע האבען זיך דורכגעשלאגען פון טאג אויף טאג. קיין אינדוסטריען אדער פאבריקען וואס זאלען די אידען באשעפטיגען זייגען אין קאנסטאנטינאפאל ניט געווען, און זיי האבען זיך אפגעגעבען מעהרסטענס מיט האנדעל. אויף דעם געביעט האבען זיי געדארפט אויסשטעהן די קאנקורענץ פון די גריכען און ארמעניער, וואס זייגען צו האנדעל ניט וועניגער פעהיג ווי אידען. אבער ווען די מלחמה איז אנגעקומען איז אויך א גרויסער טייל פון זייער מסחר צושטערט געווארען. בלויז 50 טויזענד אידען האבען געהאט די מעגליכקייט זיך אליין צו דערנעהרען, און 30 טויזענד זייגען גלייך געפאלען אזוי ווייט אז זיי זייגען געצוואונגען געוועזען אנצוקומען צו פרעמדער הילף. אויך דאס לעבען איז מיט'ן אנפאנג פון דער מלחמה שרעקליך טייער געווארען. די פרייזען אויף לעבענס מיטעל זייגען געשטיגען הונדערט מאל אזוי פיעל. דערצו האט מען די פאטערס פון פיעלע פאמיליעס צוגענומען אין מיליטער און די נויט איז וואס א טאג אלץ שרעקליכער געווארען.

אין וואס פאר א לאגע עס געפינט זיך די ארימע אידישע באפעלקערונג אין קאנסטאנטינאפאל, קען מען זעהן פון פאלגענדער בעשרייבונג, וועלכע רבי טייטעלבוים גיט פון זיינעם א בעזוך אין דער אידישער געגענד:

עס איז אונמעגליך צו באשרייבען די נויט פון די אידען אין גאלעטא (א שטאדט טייל אין קאנסטאנטינאפאל) באזונדערס אין העסקיארע. די מעהרסטע הייזער זייגען אזוי ניעדריג אז איך האב ניט געקענט שטעהן גלייך. א פאמיליע פון 5 אדער 6 פערזאן איז צונויפגעשטיקט אין איין צימער, וואס האט ניט גענוג לופט צו שלאפען אפילו פאר איין מענשען. קינדער בלייבע און אויסגעדארטע, ליגען אויף די שטיינערנע דילען. אויף שטרויענע קישענס, און זייערע נאקעטע קערפערס זענען מיט גאר ניט איבערגעדעקט. איך האב ביינעוועהנט א גרויסע צאהל פעלע וואו קינדער זייגען בוכשטעבליך געשטארבען פון הונגער אין דער צייט וואס זייערע מוטערס האבען מיט טרעהרען אין די אויגען געמוזט צוזעהען דעם טויט פון זייערע עופה'לאך. ניט קענענדיג געבען זיי אפילו א טראפען מילך. איך האב ניט געקענט צוקוקען די שרעקליכע בילדער און בין אפט געצוואונגען געווען צו פערלאזען דאס הויז, ניט איינמאל בין איך אוועק פון אזעלכע הייזער אין טרעהרען."

ווי שרעקליך עס איז געוועזען דער הונגער, וועלכען די אידישע פאמיליעס האבען איבערגעלעבט קען מען זעהען פון פאלגענדען קורצען חשבון. מיט א יאהר צוריק האבען זיך אין די זופ קיכען אין קאנסטאנטינאפאל געשפייזט 8190 פערזאן. די שפייז, וואס זיי האבען געקראגען, איז בעשטאנען פון איין טעלער זופ אהן ברויט אדער עפעס אנדערש, און אויך די איינציגע טעלער זופ פלעגען זיי בעקומען ניט יעדען טאג, נאר איינמאל אין צוויי טעג.

ביי אזא צאהל פון איבער 8 טויזענד, וועלכע האבען געלעבט בלויז פון איין טעלער זופ איינמאל אין צוויי טעג, קען מען זיך פארשטעלען ווי גרוים עס איז געוועזען די צאהל פון די הונגעריגע, וואס האבען געהאט עסען אויף אזוי ווייט, אז זיי זאלען ניט דארפען אנקומען צו דער טעלער זופ, צו דער צאהל דערוואקסענע הונגעריגע און זייערע קינדער איז צוגעקומען א צאהל פון 6 טויזענד יתומים אהן פאטערס און מוטערס, וועלכע האבען זיך הונגעריגע און נאקעט ארומגעשלעפט איבער די גאסען ניט האבענדיג קיינעם, ווער עס זאל אויף זיי אכטונג געבען און ניט האבענדיג אפילו קיין פלאץ וואו איבערצונעכטיגען, און צו די אלע היימישע הונגעריגע מיט וועלכע דאס אידישע קאנסטאנטינאפאל איז געווען אזוי רייך, האט לעצטענס אנגעהויבען צו קומען א שטראם אנטלאפענע ניט נאר פון טערקיי, נאר אויך פון אלע געגענדען פון רוסלאנד און רומעניען.

ווי גרוים עס איז ניט געוועזען דער הונגער און נויט אין קאנסטאנטינאפאל אבער די דארטיגע אידען זייגען ווענינסטענס געווען זיכער פאר פאגראמען, און עס איז ניט געוועזען קיין כוליגאן, וואס זאל קאנקורירען מיט'ן הונגער און אוועק נעהמען אידישע לעבענס. אהין האבען דאריבער גענומען שטראמען די אנטלאפענע פון רומעניען, פון אוקראינע און לעצטענס אויך פון פוילען. נאטירליך, אז קיין גרויסע צאהל אידען האט ניט געקענט אזוי ארום ראטעווען זייערע לעבענס, ווייל עס איז ניט געוועזען אזוי לייכט צו אנטלויפען פון די דערמאהנטע לענדער, אבער פיעלע זייגען יא אנטלאפען, און באזונדערס גרוים איז געוועזען די צאהל אנטרונענע פון רומעניען און די געביטען, וועלכע רומעניען האט פארכאפט. די דאזיגע היימלאזע האבען נאך מעהר פארגרעסערט די אזוי אויך שרעקליכע דחקות פון די דארטיגע אידען.

אבער אויב די צאהל היימלאזע פון רוסלאנד און רומעניען איז ניט געוועזען אזוי בעדייטענד און זיי האבען אנגעהויבען אנצוקומען ערשט אין די לעצטע יאהרען פון דער מלחמה, איז פיעל גרעסער געווען די צאהל היימלאזע, וואס זייגען אנגעקומען פון פערשיעדענע טיילען פון טערקיי גופא. אידען פון ארמעניען, וואו עס זייגען פארגעקומען די שחיטות, אידען פון די גריכישע געגענדען, וואס זייגען געוועזען אונטער טערקישער הערשאפט — אלע זייגען זיי געלאפען זוכען לעבענס זיכערקייט אין קאנסטאנטינאפאל, און אזוי ווי ווארשא אין פוילען איז בשעת אין דער מלחמה איבערגעפילט געווארען מיט פליכטלינגע פון אלע טיילען לאנד, אזוי איז עס אויך געשעהען מיט דער טערקישער הויפטשטאדט ביים באספאר.

ביי אזא אנגעלאף, הונגער און דחקות איז געוועזען נאטירליך, אז צווישען דער אידישער באפעלקערונג זאלען זיך ענטוויקלען פערשיעדענע קראנקהייטען און מגפות, און פאר די אלע קראנקע האט דאס אידישע קאנסטאנטינאפאל פארמאגט ניט מעהר ווי איין איינציגען האספיטאל, "דער אידישען נאציאנאלער האספיטאל" וועלכער האט געהאט פלאץ פאר הונדערט בעטען, אבער בעטען ניט מעהר ווי זיבעציג, אויף דעם האספיטאל זייגען אנגעוויזען ניט נאר די אידען, נאר אויך די ארמעניער און גריכען, וועלכע וואהנען צוזאמען מיט זיי אין גאלאטא.

דאס איז געוועזען די אידישע לאגע אין קאנסטאנטינאפאל, אזוי ווי דער שליח פון דער דזשאינט דיסטריביושאן קאמיטע האט זי געטראפען מיט אייניגע חדשים צוריק. אין פארלויף פון די עטליכע יאהר האט די קאמיטע שוין געהאט איבערגעשיקט אהין נאהענט פון א מיליאן דאלאר, וועלכע זייגען איבערגעגעבען געווארען אין די הענד פון א ארטיגען קאמיטעט, א טייל פאר דער שטאדט אליין און א טייל פארן לאנד גלייך אבער ווי דער שליח איז אנגעקומען האט ער גענומען זוכען מיטלען, ווי די לאגע צו פערלייכטערען מיט דער הילף פון דער אמעריקאנער קאמיסיע פאר דעם נאהענטען מזרח. די דאזיגע קאמיסיע איז אפילו באשטימט געווארען מעהר

(פארזעצונג אויף זייטע 7.)